

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: Szabó Károly.

— II-dik közlemény. —

E folyóirat mult évi folyamának 313—319. lapjain ismerttettem azon régi magyar nyomtatványokat, melyeket a mult év második felében tett utazásaimban fedeztem fel, s akkor már csaknem teljesen kinyomtatott »Régi Magyar-Könyvtár«-amba nem igtathattam be; most közlöm azon néhány régi magyar nyomtatvány leírását, melyeket a közelebbi hónapok előtt vagy teljességgel nem ismertem, vagy munkámban teljes czimmással, kellő könyvészeti pontossággal le nem írhattam, vagy irodalmunkban eddig hibásan ismertetve találtam.

1. (135.) *Dicta Graeciae Sapientum*, interprete Erasmo Roterodamo. Item Mimi Publiani. Nunc recenter Latino, Ungarico et Germanico idiomate tradita. Cibinii, Excudebat Ioannes Fabricius. 1598. 12r. 73 lap.

Ajánlja latinúl Fabricius János szebeni nyomdász, ki, mint maga mondja, ezen könyvecskének kezébe akadt latin-magyar példányát jónak látta a mellékelt német fordítással a tanuló ifjuság javára újra kiadni, Lupinus Péter szebeni senatornak és Szerdahely szék királybirájának.

Első latin-magyar kiadása: Debreczen. 1591.

Ezen előbb ismeretlen kiadás leírását adom Trausch után, *Schriftsteller-Lexicon* I. Bd. Kronstadt. 1868. 287. l., ki elmulasztotta följegyezni, hogy az általa ismertetett példány hol létezik. ✕

2. (136.) *Kalendarium* 1618-ra. Keresztúr. 8r.

A második részt, a *Prognosticont*, ajánlja Thurzó Szaniszlónak, Szepes vármegye örökös főispánjának, Sempte, Galgócz, Bajmócz, Temetvény és Richnó várak örökös urának, király komornyikjának és tanácsának, »Kereszturat Sz. Lukats Evangelista napian, Anno 1617.« Farkas Imre könyvnyomtató.

Czimlaptalan csonka példánya a há romszéki Cserey-Muzeumban.

3. (137.) Siderius János. (Catechismus, Az az: Rövid Kérdések es Feleletek által való Tanítás. Az Keresztyeni Hitnek fő Agazatirol. Siderius Ianos) Tarczali Praedikator által irattatott. Debreczenben, Nyomtatta Rheda Peter. 1624. Esztend. 12r.

Néhány levélből álló töredéke, a czimlevél alsó felével együtt, a há romszéki Cserey-Muzeumban.

4. (138.) Horhi Miklós. Liber Apiaster Opus tam Vtile, quam necessarium, Cum experiētiis rebusque probatis Nicolai Horhi Apiastri Principalis Waradiensis. Excudebat Varadini Abrahamus Szentzi. Anno Domini 1645. Méhész Könyvetske, Meljben egészen le iratik a Méhek körül való dajkálkodásnak igaz módgya és hasznos mestersége. Melljet a Tekéntetes és Méltóságos Fejedelemnek, az öreg és iffiu Rákótzai Györgynek Fő Méhész Mestere Horhi Miklos, mint rend szerint való hivatalát egész életének foljásában Nagj Váradon laktában tisztí szerint 37 esztendeig követett.

Emliti e magyar méhész könyvecskét, melynek egy nyomtatott példányát sem ismerjük, Grossinger, Historia Physica Regni Hungariae. Tom. IV. Posonii. 51. l., ki azonban a szerző nevét hibásan írja »Horebus, alias Nicolaus Hortai«-nak, a könyv megjelenését pedig még hibásabban teszi Váradra, 1636-ra, minthogy Váradon Szenczi Kertész Ábrahám nyomdája csak 1640-ben kezdett működni. — Grossinger után vette föl e könyvet Várad. 1636-ra Sándor István, Magyar könyvesház 28. l. ily czim alatt: »Tractatus de Apibus. Irta Grossinger szerint Horti Miklós.« — Én Grossinger és Sándor István ezen adatát, melyet mind a szerző nevére mind a megjelenési évre nézve kétségtelenül hibásnak is mertem föl, munkámba fölvenni óvakodtam. Ismertem ugyanis egy XVII. századi magyar méhészeti könyvecskét, mely újabb kori kéziratban megvan az erd. Muzeumban, ily czim alatt: »A' Római Nagy Péter' Méhekről irtt munkája, mellyet a Lengyel Király' parantsolatjából irtt-volt, és a' Bényei pusztá templom' kő-falában talált-meg Nagy András az 1629-dik Esztendőben és ugyan az Öreg Rákótzai György Fejedelem' mé-

heire vigyázó Horki Miklósnak Méhekről való *Experientia*ja. 4r. 28 lap. Itt a magyar méhész szerző nevét Grossinger és Sándor István adatától ismét eltérőleg találtam, magát azonban az ő dolgozatát az állítólag 1629-ben a bényei pusztá templomban talált méhészeti könyvtől megkülönböztetve e kéziratban hijában kerestem. Mind ezek után méltán kételkedhettem, vajon a kétes nevű szerző magyar méhészeti könyvecskéje a XVII-dik században Váradon nyomtatásban valósággal megjelent-e? — Munkám megjelenése után Szilágyi István barátom volt szives útba igazítani, ki értesített, hogy ezelőtt egy pár évvel jutott birtokába az eddig nyomtatásban nem ismert könyvecskének mult századi másolata, melynek latin-magyar czimét föntebb közöltem, 4-rétben 5 levelen, végén e colophonnal: »Ez Méhes könyvetskét irta barátjának, jó Vrának Boér Mátyásnak, jó akarójának, melljnek hogj mindenben hasznával élhessen P. Dobai János ezt kívánja szivesen. Anno 1726. Die 2-da Martij. In Bürkös m. p.« — Meggyőződtem e közleményből, hogy a szerző eddig előttem kétes neve nem Hortai, vagy Horki, hanem Horhi Miklós, s hogy e méhész könyvecske a Dobai János által hiven másolt latin czim szerint Váradon 1645-ben jelent meg; azon azonban még folyvást kételkedem, hogy a Dobai János által adott magyar czim a Szenczi Kertész Ábrahám váradi 1645-diki kiadásában azon szavakkal volna olvasható. S minthogy sem az erd. Muzeum említett kéziratából, sem a Szilágyi István birtokában Máramaros-Szigeten lévő 1726-diki másolatból, vagy is inkább kivonatból, ez első magyar méhészeti nyomtatott kézikönyv valódi szövegét nem ismerhetjük, igen óhajthatjuk, hogy valamely szerencsés fölfedezés napfényre hozná Horhi Miklós *Liber Apiaster*-ének nyomtatott példányát, melynek léteztén többé nem kételkedhetünk.

✓ 5. (139.) Paduai Szent Antal Szolosmaia Eletének És Csuda Tételeinek Rövid Sommaban foglaltatott leírásával, sok szép imádságokkal és Soltárokkal ugyanazon Sz. Antalhoz, és a Boldogságos Szűz Mariához. Mellyet Deakbul Magyarra fordítatot és maga kölcségen ki-nyomatott Az Tekintetes és Nagyságos Groff Erdődy Eva Susanna Aszonytul, Tekintetes Nagyságos Lippay János Kedves Hazas Társatul Ajálván ugyan ezen kis könyvecskét az Szombati Kalástromban levő Apacza Aszo-

nyoknak. Nyomtatott Nagy-Szombatban az Academia bötűkkel Schneckenhaus Menyhárt Venczeszló által 1662. 12r. 253 lap. — Elöl: cziml., előljáró beszéd 4 sztan lev.

Első, eddig ismeretlen kiadás. — 2-dik kiadás: Kassa. év n. (1673. körül), — 3. N. Szombat. 1675. — 4. Kassa. 1684. — 5. Nagy-Szombat. 1703.

Egyetlen példány Lontón, a Rakovszky család hitbizományi könyvtárában. — Leírását adom Rakovszky István ő méltósága Pozsonyból 1879. május 7-ről hozzám intézett becses levele szerint.

6. (140.) Balassa Bálint. Az Nehai Tekintetes és Nágos Vitez Vrnak. Gyarmati Balassa Balintnak Istenes. Eneki Most újonnan sok kedves Enekekkel, Pecseli K. Imrenek istenes Enekivel meg-bővítettett. Kassan, Severina özvegynénél, 1665-ben. Kis 12r.

Ezen kiadásban, melyet a már 1660 előtt megjelent váradi negyedik kiadás után legalább is ötödiknek számíthatunk, éppen úgy mint az ennél régibb, XVII. századi bártfai kiadásban, Balassa és Rimai énekei vegyesen vannak közölve »Balassa Balintnak Istenes Eneki« homlokirattal; már az O iv lapjai fölött azonban »Istenes Enekek« homlokirat áll, s ettől fogva végig Péczeli Király Imre s mások énekei olvashatók.

Az olvasóhoz irt érdekes előbeszédet, mely 4 levelet foglal el, irta »Solvikogram Pannonius.«

Ezen előbb ismeretlen kassai kiadás egyetlen csonka példánya röviden ismertette volt ugyan már Magyar Könyvszemle, 1878. 336. l., de minthogy ott elnézésből a nyomtatási hely és évszám »Kassán, Severina özvegynénél. 1655-ben. 32-rét« első pillanatra fölismerhetőleg hibásan volt adva; mert Kassán még 1663-ban Severinus Markus nyomtatott, és így özvegye 1655-ben a nyomdát nem bírhatta: hogy a valóságról meggyőződhessem, fölkeríttem Pauer János sz.-fehérvári püspök ő méltóságát a birtokában lévő egyetlen példány hozzám küldésére, s az ő lekötelező szívesége folytán van szerencsém a czimrást betűhíven közleni.

Az említett csonka példány, melyben szerencsére az A iv (a czimlap, előszó, Elogia Valentini Balassa s a szöveg 1—6 lapja) ép, a H iv is teljes, de ezeken kívül csak a B, C, D, E,

I, O, Q, R ivenk vannak meg több vagy kevesebb levél hijával, a 394. lappal szakad meg.

7. (141.) (Isten eleibe föl-bocsátando Ahitatos Imadsagok). Kassán. 1665. Kis 12r. 163 lap. — Végül: Index 5 szltan lap (hateljes).

Valamint Balassa Bálint Énekeinek bártfai XVII. századi régibb kiadásában, úgy a legközelebb leirt kassai 1665-diki kiadásban is, ezen imádságok, melyek czimét a bártfai kiadás szerint adom, Balassa, Rimai és Péczeli Király Imre énekeivel együtt nyomtatva, bár külön czimlappal, külön ivjeggyel s külön lapszámozva, de együtt s egy kötetben jelentek meg és maradtak fön.

Egyetlen csonka példánya, melyből csak az utolsó iv (G 1—12), 145—163 lap és az Index van meg, Balassa Énekei kassai 1665-diki kiadásának csonka példányával együtt, megvan Pauer János székes-fehérvári püspök könyvtárában.

8. (142.) Jaklin Balázs. Az Örök Dűcsőségre nyugosztoló álom által Tűlünk el vált, de dicséretes cselekedetinek emlékezetiben velünk élő Méltóságos es Nagyságos Groff Szent Mihályi Czobor Adam Fölséges Romai Császár és Magyar Király hadi Generalissa, Tanácsa, Komornikja, Királyi aiton állónak feő Mestere Nyugodalma: Mellyet a Halotti tisztességek között élő Nyelvel magyarázott Tekéntetes es Nagyságos Jaklin Balas Nitray Püspök; azon vármegyének örökös feő Ispánnya, Fölseges Romai Császár es Magyar Király tanácsa, és Uduari Cancellariussa. Holiczban die 11. Februarij 1692. Nyomtattatott Bécsben Voigt Leopold által. 4r. A — D1 = 3¹/₄ iv = 13 szltan levél.

Eddig egyetlen ismert példánya Szilágyi Istvánnál Máramaros-Szigeten. — E példányt ezelőtt több mint tíz évvel láttam és leczimeztem: de mivel e czimmásom néhány más-sal együtt elveszett, e nyomtatvány rövid czimét munkámban 1418. sz alatt csak Sándor István után vehettem föl. Könyvészeti leírását most Szilágyi István baráti szivességéből közölhetem.

X 9. (143.) Lelki Fegyverház Melyben Minden féle lelki, és testi ellenség meggyőzésére erős fegyver készetetet A Tekintetes Es Nagyságos Melczer Anna ő Nagysága Költségével, minden hiv,

és Isteni szeretettel buzgó leleknek örömére egybe szedetet. Nagy Szombatban pedig ugyan másodszor Nyomtatot, az Academiai böttükkel Friedl Adam által M. DC. XCIII. Esztendőben. 4r. 206 lap. — Elül: cziml., ajánlás 2 sztan lev.

Ajánlva van Melczér Annának, Szentiványi László nejének. Első kiadása ismeretlen.

E munka rövid czimét, a lontói Rakovszky-könyvtár catalogusának bizonyosan hibás adata szerint, munkámban 1568. sz. alatt Nagy Szombat. 1700-ra vettem föl. — Egyetlen példány Lontón a Rakovszky család ktárában.

X 10. (144.) A Szent Haromság Olvasójarul. Imádság Szükségérül, és modgyárul. Az körösztyényeknek ahitatosagok öregbítésére. Ki adot kiseded könyvecske. Nyomtatott Nagy Szombatban az Academia Böttükkel Friedl János által 1693. 12r. 60 levél. — Elül: cziml., ajánlás és előljáró beszéd 8 sztan levél.

Ajánlva van Széchényi György esztergomi érseknek.

Egyetlen példány Lontón, a Rakovszky család ktárában. —

X 11. (145.) Paduai Szent Antal Solosmaia Es Congregációjának Regulái, Rendi és bucsui; Csuda-tételeinek rövid Summában foglaltatott le-irásával. Mellyet Szent Ferencz Szerzetin lévő Idvőzitönk Provinciájá Gyöngyösön az Boldog Aszony látogatása Templomában 1673 esztendőben kezdett a Tizedik Kelemen Pápa engedelmeből és javallásából Ki nyomtatott. Horvátti János Jász Berini Plebánus azon Szent Antal Óltárának Fundatora és Congregációjának promotora költségén. Emlékezzél meg Vram a te Gyülekezetedről, mellyet birtal eleitől fogva. Psal. 37. Cassan, Ericus Erich, 12r. 192 lap.

Első kiadása: Kassa. 1662. — 2, Ezen év nélkül de valószínűleg 1673-ben megjelent kiadás. — 3, N.-Szombat 1675. — 4, Kassa. 1684. — 5, N.-Szombat. 1703.

Ezen kiadás teljes példányát láttam a körmőczi franc. zárdá ktárában, de minthogy ottani rövid időzésem alatt teljes czimmás vételére nem érkeztem, e könyv czimét munkámban 1583. sz. alatt csak röviden adhattam. Leírását most adom azon hasonlóan ép példány után, mely Lontón a Rakovszky család ktárában van. †

12. (146.) Régi Uri Méltósággal fénlő, Az Ellenkező dolgok között Meg-próbáltatott Bátor Elmének Győzedelmessége. Mellyet, Nemzetének s édes Hazájának sok változási között való Állhatatosságában, Nagyságos Uri Származásában, Uri Házának bölts Igazgatásában, Nemes Erdély Országának terhes Gubernálásában, és végre emlekezetes Halálában, mint világos példában, mindeneknek látni 's tudni hagyott, A' Méltóságos Gróf Ur, Losonczy Bánffy György Urunk ö Nagysága; A' Felső Római Császár Koronás Királyunknak és Kegyelmes Urunknak ö Felső Tanács Ur hive; és Erdély Országába lévő Guberniumának Gubernátora; Nemes Kolos és Doboka Vármegyéknek Fő Ispánnya; Kolosvár Városának Fő Kapitánnya; a' Reformáta Ekklesiáknak és Scholáknak nagy Oszlopa 's Táplálója. 4r. A — D 2 = 3 1/2 iv = 14 sztlan lev.

Colophon: »Kolosváratt, Nyomtatta Telegdi Pap Sámuel, 1709. Esztendőben.«

Ezen magyar gyászverseket, melyek együtt nyomtatva s egy kötetben jelentek meg a Szathmár-Némethi Sámuel kolosvári ref. tanár által gr. Bánfi György halálára irt s »Lucerna Provinciae Transsylvanicae extincta« czim alatt kiadott latin életrajzzal és gyászversekkel, kiadta »A' Nagy Enyedi Collegium.«

Erd. Muz. — Szászvárosi ref. gym.

ÉSZREVÉTELEK A „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR“-AMHOZ KÖZLÖTT ADALÉKOKRA.

A »Magyar Könyvszemle« folyó évi első füzeté becses adalékokat tett közzé »Régi Magyar Könyvtár«-amhoz, a) a magyar nemz. múzeum könyvtárából, b) id. Szinnyi Józseftől a budapesti m. k. egyetemi könyvtárból, s ezeken kívül c) megjegyzéseket közölt munkám néhány adatára Dr. Kiss Árontól.

Ezen közlemények, az ezen folyóirat múlt évi folyamának utolsó füzetében a Fraknoi Vilmos által és általam közzétett